

שני פעמים היה משה מתרה את פרעה בשני מכות ובשלישי לא היה מתרה. וכן כל הסדר בכל שלש מכות אינו מתרה. בדם ובצפרדעים התרה, בכנים לא התרה. בערוב ובדבר התרה, בשחין לא התרה. בברד ובארבה התרה, [בחשך לא התרה]:

פרשת וארא – להבין מה זה נגוע אלי....

1. הגדה של פסח

רבי יהודה היה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב.

2. קול אליהו הגדת פסח את רמז

והקשו כל המפרשים לענין מה נותן ר' יהודה סימנים,

3. שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק טו - יז

(טו) לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו על שפת היאר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך: ... (יז) כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בדי על המים אשר ביאר ונהפכו לדם:

שמות (פרשת וארא) פרק ח פסוק טז - יז

(טז) ויאמר ה' אל משה השכם בבקר והתיצב לפני פרעה הנה יוצא המימה ואמרת אליו כה אמר ה' שלח עמי ויעבדני: (יז) כי אם אינך משלח את עמי הנני משלח בך ובעבדך ובעמך ובעבדך את הערב ומלאו בתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה:

שמות (פרשת וארא) פרק ט פסוק יג - יח

(יג) ויאמר ה' אל משה השכם בבקר והתיצב לפני פרעה ואמרת אליו כה אמר ה' אלוקי העברים שלח את עמי ויעבדני: ... (יח) הנני ממטיר כעת מחר בך כבד מאד אשר לא היה כמהו במצרים למן היום הוסדה ועד עתה:

4. שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק כו - כז

(כו) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ואמרת אליו כה אמר ה' שלח את עמי ויעבדני: (כז) ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעים:

שמות (פרשת וארא) פרק ט פסוק א - ג

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ודברת אליו כה אמר ה' אלוקי העברים שלח את עמי ויעבדני: ... (ג) הנה יד ה' הויה במקנה אשר בשדה בסוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד:

שמות (פרשת בא) פרק י פסוק א - ד

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרב: ... (ד) כי אם מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבולך:

5. שמות (פרשת וארא) פרק ח פסוק יא - יב

(יא) וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו ולא שמע אליהם כאשר דבר ה' ס (יב) ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן נטה את מטף והפך את עפר הארץ והיה לכןם בכל ארץ מצרים:

שמות (פרשת וארא) פרק ט פסוק ז - ט

(ז) וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם: פ (ח) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא ספינקים פים כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה: (ט) והיה לאבק על כל ארץ מצרים והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פרס אבעבעת בכל ארץ מצרים:

שמות (פרשת בא) פרק י פסוק כ - כא

(כ) ויחזק ה' את לב פרעה ולא שלח את בני ישראל: פ (כא) ויאמר ה' אל משה נטה ידך על השמים והי חשך על ארץ מצרים וימש חשך:

6. רשב"ם שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק כו

7. אבן עזרא שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק כד

(כד) ויחפרו רבים אומרים, כי המים היו ביד המצרי אדומים כדם, ונתלבנו ביד הישראלי. א"כ למה לא נכתב אות זה בתורה. ולפי דעתי, כי מכת הדם והצפרדעים והכנים היתה כוללת המצרים והעברים, כי אחר הכתוב נרדף. ואלה השלש מעט הזיקו, רק מכת הערב שהיתה קשה, השם הפריש בין המצריים ובין ישראל. וככה מכת הדבר והברד בעבור מקניהם, ולא כן בשחין, ולא בארבה, כי הם יוצאים ממצרים, וכאשר חפרו המצרים כן חפרו העברים:

8. שו"ת רדב"ז חלק ב סימן תתיג

ומה שכתב הראב"ע כי מכת הדם והצפרדעים והכנים היה למצרים ולישראל אסור להאמין דבר זה כ"ש שהכתובים מורים הפך ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאור ויחפרו כל מצרים סביבות היאור משמע אבל ישראל לא היו צריכים לזה כי היו שותים ממימי היאור. ובצפרדעים כתיב ובכה ובעמך וגו' וסרו הצפרדעים ממך ומבתך ומעבדך ומעמך וגו' משמע שלא היו בישראל. וכן הכנים וילמד סתום מן המפורש. ולא ידעתי אם המכה היתה גם לישראל מה ראה יש בה לפרעה שישלח את ישראל מארצו ולא

מכות מצרים בשביל מי?

9. שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק ג - ה

(ג) ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתתי ואת מופתי בארץ מצרים: (ד) ולא ישמע אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים: (ה) וידעו מצרים כי אני ה' בנטתי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:

10. שמות (פרשת בא) פרק י פסוק א - ב

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרב: (ב) ולמען תספור באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בהם וידעתם כי אני ה':

11. שמות (פרשת וארא) פרק ו פסוק ט - יב

(ט) וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצור רוח ומעבדה קשה: פ ... (יב) וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים: פ רש"י

(יב) ואיך ישמעני פרעה - זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה:

12. ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שנח

ר' יהודה אומר הרי הוא אומר ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, וכי יש לך אדם שמתבשר בשורות טובות ואינו שמח נולד לך בן זכר, רבך מוציאך לחירות ואינו שמח? אלא מה תלמוד לומר ולא שמעו אל משה? שהיה קשה להם לפרוש מע"א, הדא הוא דכתיב וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום, צום לפרוש מע"א.

13. אור החיים שמות (פרשת בא) פרק י פסוק ב

אכן כוונת הכתוב הוא כי בא ה' להודיע כי אין תכלית הכוונה בהבאת האותות בקרבו לעשות נקמה בפרעה אלא לחזק האותות שבהם עיקר האמונה בלב ישראל כדי שיהיה רשום בל

ישכח לנוח כי כשיה' בקרבו של פרעה יהי' בזכרון בני ישראל לעולם ועד
 14. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סג עמוד א
 א"ר אלעזר בר אבינא: אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל (ליראם כדי שיחזרו בתשובה).

15. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לז עמוד א
 מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון - ואין אחד מהן דומה לחבירו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם.

16. כוכבי אור מאמר עט
 כי כשברא הקדוש ברוך הוא את כל העולם בשביל האדם, לא היתה הכוונה [דוקא] בשביל קבוצה של רבים עובדי ד', כי כדאי ה' לברוא כל הבריאה בשביל אחד, והבריאה היא באמת בשביל כל אחד, דהיינו שכאשר ישתלם האדם בכל וכל, יהי' כדאי כל הבריאה בגללו. ז"ש (סנהדרין ק"ג) בקש הקדוש ברוך הוא להחזיר את העולם לתווה ובוהו בשביל דורו של צדקיה, ונסתכל בצדקיה ונתקרה דעתו.

נגוף למצרים ורפוא ישראל

17. ישעיהו פרק יט פסוק כב
 ונגף ה' את מצרים נגף ורפוא ושב ו עד ה' ונעתר להם ורפאם:

18. דגל מחנה אפרים שמות פרשת וארא
 ויש לומר על דרך הלצה שזהו שרמזו חז"ל (שמות רבה ט', י') ממכת דם העשירי בני ישראל כי ידוע שכל המכות היה נגוף ורפוא נגוף למצרים ורפוא לישראל וכדאיתא בספרים הקדושים של הרב מפולנאה ע"ה כי **ממכה עצמה מתקן רטיה** והיינו אותו דבר שהיה למצרים נגוף היה רפוא לישראל כמבואר שם באריכות עיין שם

19. ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק ויקרא פרשת תזריע
 הבטיח להם הקדוש ברוך הוא כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך, ששם במצרים היו המכות להם רק לעונש שנקרא נגע כמו שנאמר (שמות י"א, א') עוד נגע אחד אביא וגו' שהמכה היה בשורש והיה נקרא נגע, ואף דכתיב (ישעיה י"ט, כ"ב) נגוף ורפוא, הוא נגוף למצרים ורפוא לישראל כמו שמובא בזוה"ק (ח"ב ל"ו א), וכמו שאמרנו שבכל מכה יצאו ישראל מקליפה אחת ונכנסו למדה אחת מעשר מדות דקדושה, אבל למצרים היה המכה בשורשם רק לעונש, וזה לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, שאף שלפעמים צריך לבוא המכה כנגעים יהיה רק דרך רפואה שיהיה מזבח כפרה

בניית שלוש מדרגות באמונה

20. שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק טו - יז
 (טו) לך אל פרעה בבקר הנה יצא המיטה ונצבת לקראתו על שפת הניאר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך: (טז) ואמרתי אליו ה' אלקי העברים שלחני אליך לאמר שלח את עמי ויעבדני במדבר והנה לא שמעת עד כה: (יז) כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בדי על המים אשר בניאר וינהפכו לדם:

21. כלי יקר שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק יז
 (יז) כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה'. לשון זה נאמר במכה ראשונה של סדר דצ"ך, וכן במכה ראשונה של סדר עד"ש נאמר למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, וכן במכה ראשונה של סדר באח"ב נאמר בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ

22. אור החיים שמות (פרשת וארא) פרק ז פסוק יז

(יז) בזאת תדע כי אני ה'. טעם שציין לו ידיעת ה' באמצעות מכה זו על דרך אומרים ז"ל (שמו"ר פ"ט) כי נילוס היה למצרים לאלוה אשר על כן רשם ה' בהכאת היאור לדם ואמר בזאת תדע כי אני ה' כשאעשה משפט כתוב באלקיים

23. תוכן מלקוטי שיחות לו: 34

המכות לא נועדו רק לשחרר ישראל ממצרים, אלא להטמיע בישראל עצמם את מציאות האלוקות. האברבנאל האריך שפרעה חלק על משה בשלושה שורשים: הכחיש מציאות ה', הכחיש השגחתו לתת לאיש כדרכיו, והכחיש שהאלוקה יכול לשנות הטבע כרצונו. על זה באו ג' קבוצות המכות: דצ"ך באו לאמת את עצם מציאות האל (ולכן נאמר בתחילתן 'בזאת תדע כי אני ה'). ג' המכות עד"ש באו לאמת השורש השני, שהקב"ה משגיח על כל (כמו שנאמר בהן שהן הזיקו רק למצרים, וזהו שנאמר בתחילתן 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ'). ובאח"ב הוכיחו שיכול לשנות הטבע כרצונו (שהטבע התבלבל לגמרי, וזהו שנאמר 'בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ').

יחס משה לפרעה - נגוף לפרעה ורפוא למשה

24. אור החיים שמות (פרשת וארא) פרק ט פסוק א
 בא אל פרעה. כלל זה בידך כל מקום שיאמר בא אל פרעה יכוין לומר לו שיכנס אל טרקלין שלו בלא השאלת רשות הגם שהיו לו כמשפט המלכים שומרי הבית אף על פי כן יעול ויכנס אצלו מבלי שאלת רשות, וכן היה עושה כאומרים ז"ל (ילקוט קע"ה) כי כמה שומרים היו לפרעה מזוינים ואריות וכלבים והיה נכנס באין מונע. ומצאתי ראייה ברורה לדבריהם ז"ל ממה שאמר פרעה למשה (לקמן י' כח) השמר לך וגו' אל תוסף ראות פני וגו' למה הוצרך פרעה להתרות במשה והיה לו לצוות לעבדיו שומרי הבית כי כן מנהג המלכים להעמיד שומרי המלך ולהם יצו שלא יניחוהו ליכנס, אלא ודאי כי לא עמדו כנגדו ואפי' אריות וזה נס עצום, לזה היה ה' צריך לומר לו בא אל פרעה פי' הכנס ועלה אליו ולא תשים לבך למונע בעולם. ובזמן שהיה פרעה יוצא המימה היה אומר לו לך אל פרעה כי שם אין שומרים לירא מהם להצטרך לומר אליו עלה אליו אלא לצד שאין זמן זה ראוי להליכה כי הוא מוציא בולעו התעוב ואינו מהמוסר לזה אומר לו לך אף על פי כן:

25. גבורות ה' פרק ז

במכה הראשונה השכם לא הרשהו ללכת אל ביתו כי אם כאשר יצא פרעה המימה, שזה מורה שאין לו רשות כל כך על פרעה שאינו נכנס לביתו להתרות בו כי אם כאשר יפגע בו, ובשניה הוסיף למשול עליו ולבא אל ביתו ולהתרות בו, ומכל מקום כיון שהיה מתרה בו היה אומר אין אני חפץ במכתך רק שתשמע, ובשלישית היה מכה אותו בלא התראה לגמרי וזה יותר ממשלה עליו להכותו כך בלא התראה.

26. בראשית (פרשת ויחי) פרק נ פסוק טז - יז

(טז) ויצא אל יוסף לאמר אביך צנה לפני מותו לאמר: (יז) כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחסאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך ויבך יוסף בדרךם אליו

27. העמק דבר בראשית (פרשת ויחי) פרק נ פסוק יז

ויבך יוסף וגו'. כדאי' ביומא פ"א [י"ח ב'] הוא פורש ובוכה, ומפרש בגמ' מפני החשד, אמנם שם תנן הוא פורש ובוכה שיש אדם שאין לבו נבהל כ"כ להגיר דמע תכף ומיד, וגם כי כבר ידע הכהן גדול שזקני כהונה יאמרו לו משביעין אנו עליך וכו', מש"ה נדרש לפרוש ולהתבונן בדבר עד שיבכה, משא"כ כאן נבהל יוסף ונתבייש מזה החשד, על כן תכף ומיד בדברם אליו החל לבכות, ולא דבר מאומה מעקת לבבו:

